

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на Албена Бойчева Брънзова на тема:

**„Изследване на мотивацията на елитни състезатели
по баскетбол“**

за получаване на образователната и научна степен „Доктор“

рецензент: Доц. Галина Домусчиева-Роглева, доктор

НСА „В. Левски“

Албена Бойчева Брънзова е докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Психология, педагогика и социология“ на НСА „В. Левски“. Тя е завършила магистърска програма по „Спортна психология“. Наред с това има богат професионален опит като баскетболистка от световния елит. В настоящия момент работи като треньор по баскетбол на студенти и деца в Канада.

Представеният за рецензиране дисертационен труд е насочен към търсене и разкриване на мотивацията на елитни състезатели по баскетбол. В световен мащаб баскетболът е един от най-завладяващите и популярни спортове. Очакванията към състезателите по баскетбол са изключително големи и от тях се изисква ефективно представяне във всеки мач при ожесточена конкуренция. Това предполага да се търсят най-адекватните пътища за управление на мотивацията, които да позволят постигането на значими резултати.

Разработката е с обем от 164 страници, от които 27 страници литература и приложения, илюстрирана е с 28 таблици, 21 фигури и се базира на 177 литературни източника, от които 45 - на кирилица и 132 - на латиница.

Структурата включва: увод, три глави, изводи и препоръки, литера-

тура и приложения. Първата глава (8-80 стр.) съдържа теоретичната постановка на емпиричното изследване. Включен е обзор на различни подходи към мотивацията. Разгледани са йерархичните модели на вътрешната и външната мотивация, както и амотивацията. Специално внимание е отделено на мотивацията като социален феномен и факторите, които влияят върху формирането ѝ: необходимостта от допълнително външно стимулиране, състезанието, победите и загубите, формата на обратна връзка, възприятието за собствената компетентност, самоуправлението на дейността. Анализирани са влиянието на треньорското поведение и мотивационния климат върху мотивацията на състезателите.

Подробно се разглеждат проучванията, свързани с поставянето на целта като фактор на мотивацията; практическото приложение на техниката за поставяне на цели, конкретно и в областта на спорта (36-60 стр.). Цитирани са многобройни проучвания в тази сфера, отчитащи степента на трудност, величината на целта, специфичността, близостта на целта, ролята на наложените и самостоятелно поставените цели, формата, в която се поставят целите, тяхната публичност. Наред с това е обърнато внимание, че ефекта на поставената цел се влияе от: точната обратна информация; вида на изпълняваната двигателна задача; състезателната ситуация; индивидуалните характеристики на изпълняващия дейността спортист; индивидуалния стил на поставяне на целите.

Последните два параграфа на първа глава съдържат анализ на теориите за целевата ориентация, които служат като теоретична рамка на множество проучвания на мотивацията в последните десетилетия, както и изследванията върху целевата ориентация в областта на спорта. Посочени са предложените от проф. Джоан Дуда основни положения при създаване на модел за обяснение на особеностите мотивацията, отнасящи се до спецификата на баскетболната игра. Разгледано е влиянието на мотивационния климат върху целевата ориентация и поведението на спортиста.

Във втората глава (81-89 стр.) са представени хипотезата, целта, задачите, методиката, организацията и обекта на емпиричното изследване.

Емпиричното проучване е осъществено с комплекс от методики, който включва следния методически инструментариум:

- въпросник за изследване на целевата ориентация в спорта - TEOSQ;
- Спортно мотивационна скала - SMS;
- Въпросник за изследване на възприетия мотивационен климат PMCSQ-2;
- Тест за изследване на удовлетвореността на спортиста - ASQ
- Автогенен тренинг.

Методиките са подходящо подбрани за постигане на поставената цел и очертаване на динамиката на мотивацията.

Обект на изследване са 117 елитни състезатели от 10 университетски отбора (5 мъжки и 5 женски), участници в първенството на Канада.

Изследването е реализирано на два етапа – по време на подготовката преди сезона и в края на сезона, което позволява да се очертае динамиката в мотивацията на изследваните състезатели.

В третата глава (90-137 стр.) се прави анализ и се интерпретират резултатите от изследването. Приложени са следните статистически методи: сравнителен, вариационен, регресионен и дисперсионен анализ. Основен акцент се поставя върху сравнителния анализ на променливите в началото и в края на спортния сезон, по пол, спортен отбор, класиране в шампионата. Установени са множество статистически значими различия.

Първоначално се анализират данните от вариационния анализ по отношение на седемте субскали на мотивационното самоопределение. Установява се, че в края на състезателния сезон се увеличава външната мотивация и се понижава вътрешната, с изключение на вътрешната мотивация за

постижение. Потърсени са обяснения за наблюдаваното увеличение на амотивацията в края на сезона.

Интересни тенденции се установяват и по отношение на целевата ориентация и мотивационния климат. Целевата ориентация е почти без изменение в началото и края на сезона. В края на сезона се наблюдава значимо увеличение по отношение на субскалите, характеризиращи мотивационния климат, ориентиран към представяне, а именно наказание за допуснати грешки, несправедливо признание, засилване на вътрегруповото съперничество.

Установява се, че при жените доминира вътрешната мотивация за постижения и изпитване на стимулация, а при мъжете водеща е външната мотивация чрез социума и като цяло по-силно са изразени аспектите на мотивационния климат, ориентиран към представяне.

Обясненията за установените различия по фактора спортен отбор се търсят и в специфичните особености на университетите, в които състезателите следват и спортуват – съответно с преподаване на английски, където влизат студенти с по-добра подготовка и по-мотивирани за учене; и с преподаване на френски.

В отбора, чийто треньор е Албена Брънзова, е приложен и осъвременен вариант на автогенен тренинг, който се свързва с повишаване на мотивационната активност. Осъществен е сравнителен анализ и по фактора класиране в шампионата.

Включен е регресионен анализ единствено за разкриване причините за наличие на амотивация в два отбора. Приложен е дисперсионен анализ за разкриване на влиянието на групиращите променливи пол, отбор възраст/спортен стаж, класиране, отново само върху амотивацията. Анализът би бил по-значим, ако се изследват факторите, които влияят върху тези аспекти на мотивацията, които се свързват с високите резултати, а не само с амотивацията.

Накрая на трета глава е включен анализ на резултатите от теста за изследване удовлетвореността от спортната дейност при мъжете и жените на един от отборите, включени в изследването. Установява се твърде голямо разминаване между оценките на мъжете и жените, както и между класиралите се на първите и последни места. Налице е понижено самочувствие и ниска удовлетвореност.

На основата на емпиричните данни и техния анализ са изведени 7 извода и са посочени препоръки, които са свързани със спортната практика и възможностите за оптимизиране на тренировъчната и състезателна дейност.

Дисертационната разработка би се обогатила, ако Брънзова включеше и съпоставка между резултатите от настоящото изследване и данните, установени при множеството изследвания с използваните методики в български условия, включително и при състезатели по баскетбол. От приложената таблица 5 на стр. 95 не става ясно какви са стойностите на мотивационния климат към представяне и към майсторство като цяло, а са представени само данните само за отделните субскали.

На стр. 105 в таблица 12 ориентацията към себе си участва със стойност, която не е изчислена докрая, тъй като отделните подскали на теста за целевата ориентация имат различен брой айтеми.

Съществува разминаване в названията на отделните подскали на въпросника за изследване на мотивационния климат на някои места (фиг. 13 на стр. 115; фиг. 16 на стр. 117; стр. 119).

Направените бележки са технически и структурни по характер и по никакъв начин не подлагат на съмнение същността и достойнствата на цялостната разработка. Проведеното двукратно емпирично изследване позволява да се очертае динамиката в мотивацията при елитни състезатели по баскетбол в друга културна среда. Изследваните психологически промен-

ливи дават възможност да се изведе мотивационния профил на ефективните отбори, да се оцени нивото на удовлетвореност при състезателите.

По темата на дисертацията Албена Брънзова е представила три научни публикации.

Представеният Автореферат отразява коректно и адекватно съдържанието на дисертационния труд.

Заклучение:

Дисертационният труд на Албена Брънзова на тема: „Изследване на мотивацията на елитни състезатели по баскетбол“ разглежда актуални проблеми от спортно-педагогическата дейност, разработен е на добро теоретично и емпирично равнище и съответства на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Албена Брънзова демонстрира добра ориентация в проблема и умение да анализира получените данни. Голяма част от резултатите имат приносен характер, като наред с това трудът има значителна практическа стойност.

Като имам предвид актуалността на темата на дисертационния труд, успешно проведеното емпирично изследване и професионалния теоретичен анализ на изследователските данни, предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научната степен „доктор“ на Албена Брънзова.

24.11.2015 г.

Рецензент:

Доц. Галина Домусчиева-Роглева, доктор